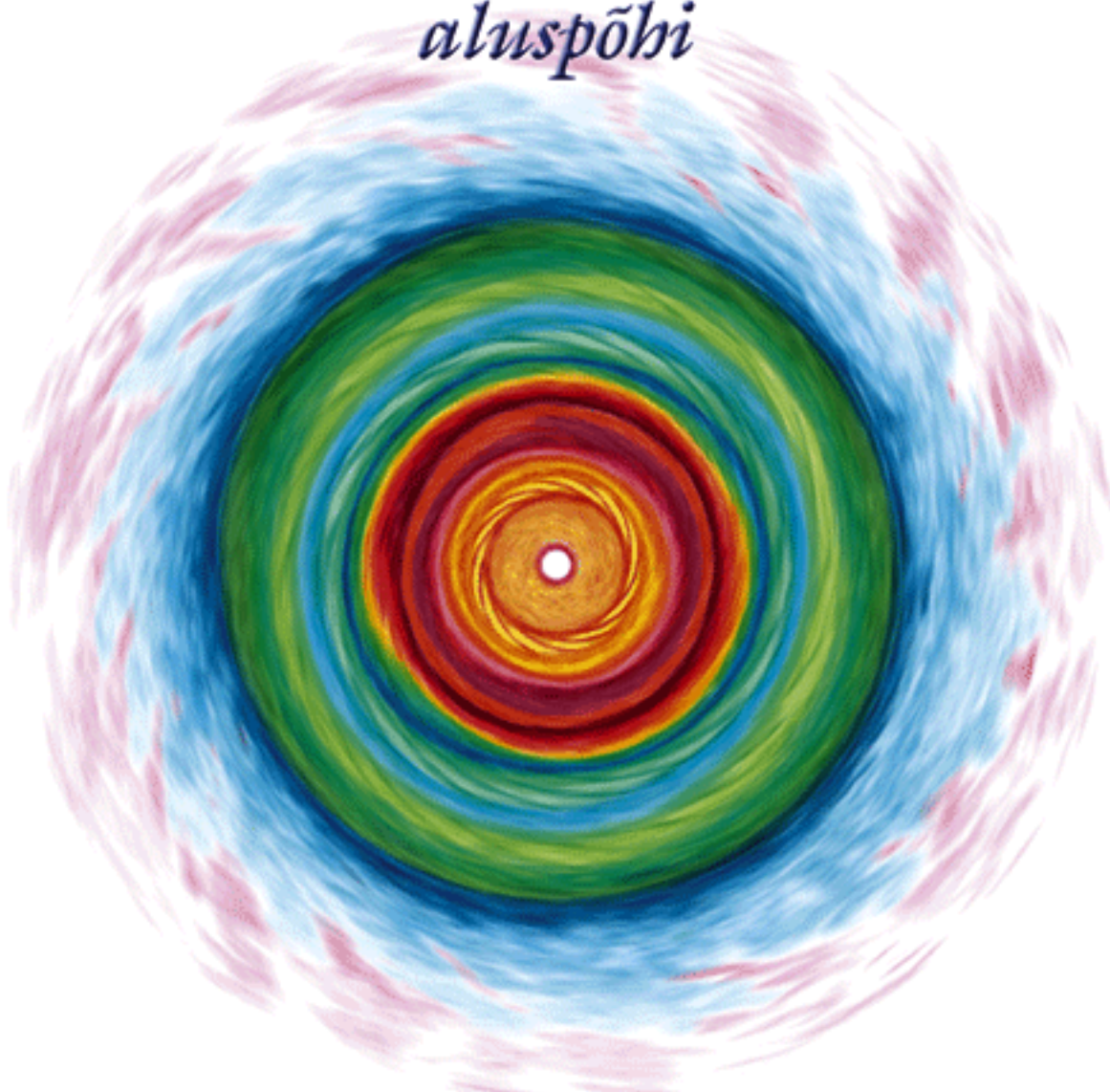

*Steinerpedagoogika vaimne
aluspõhi*

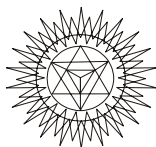
Waldorfkoolide olemus

Roy Wilkinson

*Steinerpedagoogika vaimne
aluspõhi*

Waldorfkoolide olemus

Roy Wilkinson

Kirjastus Valgusesaar

Originaali tiitel:

*The Spiritual Basis of Steiner Education
The Waldorf School Approach*

Tõlkinud *Meri-Liis Laberand*

Toimetajad:

Riina Grethiel ja Marko Sekitel Leppoja

Korrektuur *Malle Kiirend*

ISBN-13: 978-9985-9654-2-9

ISBN-10: 9985-9654-2-6

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

© 1996 Roy Wilkinson

© Tõlge eesti keelde. OÜ Valgusesaar, 2006

www.valgusesaar.ee

Kirjastus Valgusesaar on meie panus aitamaks luua reaalsust, mis baseerub koostööl ning mitte konkurentsil. Me oleme veendunud, et kogu inimkond on üks tervik ning et igaihe panus selle terviku harmoneerimisel ja rikastamisel on ainukordne ning väärtuslik. Raamatud, mida avaldame, aitavad inimestel avastada iseennast ning meenutada oma hingsuurst – eneses peituvat jumalike potentsiaali. Meie eesmärgiks on edastada sõnumit, et üheskoos suudame me seda maailma muuta ning et meis kõigis on peidus võime luua nii enese kui teiste jaoks paremat tulevikku.

Valgusesaar

Autori märkus

Mõisteid waldorfpedagoogika ja steinerpedagoogika kasutatakse selles raamatus sünonüümidena. Vt ka termini „waldorf“ seletust lk 10.

Sisukord

Eessõna	1
1. Vaimuteadus ehk antroposoofia	5
2. Steinerpedagoogika lühiajalugu	10
3. Steinerkooli korraldus ja struktuur	14
4. Arenguetapid: õppimine ja 7-aastane rütm	24
5. Ühtne maailm: avar õppekava	30
6. Inimese kolmene olemus. Temperamenditüübid	41
7. Õppeained: vaimne taust	46
8. Saatus ja karma: haridus igavikuks	65
9. Nähtamatud jõud: ülemeelise maailma mõju	72
10. Toitumine ja kasvatus	83
11. Pühade tähtsus	90
12. Esoteeriline areng ja õpetaja	97
Lisad	
Vaimuteaduslik evolutsioonikäsitlus	105
Kosmiline nägemus kristlusest	108
Rudolf Steinerist	112
Kirjandus	115

Eessõna

See raamat kujutab endast vilju, mida on kandnud autori pikaajalised kokkupuuted Rudolf Steineri tööga ja 50-aastane kogemus hariduspõllul. Siin esitatu peegeldab just seda praktilist idealismi, mida tänapäeva maailm nii väga vajab, kui soovib toime tulla praeguse tsivilisatsiooni tõsiste ohtudega, mis meid kõiki üha enam ähvardavad.

Raamatu üks eesmärke on anda ülevaade erilise, waldorf-ehk steinerpedagoogikana tuntud pedagoogilise suuna arengust viimase kolmveerandsajandi jooksul. Teiseks soovitakse siin näidata, kuidas sügavaimat arusaama lapsepõlve olemusest, milleni lugejad võivad jõuda raamatus esitatu üle mõtiskledes, võib rakendada igasuguse kasvutaustaga ja kõikvõimalikes koolides õppivate laste puhul, saavutades suurepäraseid tulemusi. Raamatu peamine taotlus on aga tutvustada vaimuteaduse mõju kasvatusesele ning seostada kasvatust selle teaduse eri tahkudega.

See, et tänapäeva tsivilisatsioon on silmitsi tõsiste ohtudega, on ilmselge igapähele, kes on märganud vandalismi ja brutaalsuse kasvu meie ühiskonnas – nii noorte kui ka vanemate inimeste seas. See ei avaldu mitte ainult üksikisikute ja väikeste rühmade tegevuses, vaid hoopis suuremas mõõtkavas, kui meenutada kas või traagilisi konflikte endises Jugoslaavias.

Vägistamised ja röövimised, mõrvamised ja sandistamised koos narkomaania mitmesuguste vormidega halvavad ja laostavad meie kultuuri üha enam ning seda kõikjal maailmas. Uimastite leviku ohjeldamine muutub järjest raskemaks ning mitte kuidagi ei allu kontrollile need nõrgad “psühholoogilised uimastid”, mis imbuvad meie maailma reklaamide ja negatiivseid seisundeid tekitava muusika kaudu. Rahalise kasumi ülistamine meedias on võtnud tohutud mõõtmed. Praegusi ja eriti tulevasi põlvkondi mõjutab üha

tugevamini televisioon, mida on nimetatud ka sisselülitatavaks uimastiks.

Ühtegi neist sotsiaalsetest vähkkasvajatest ei saa ravida seadusandlusega. Ka karmimad vägivallavastased seadused saavad tuua vaid ajutist leevendust. Ahned ärihuvid kammitsevad valitsusi kas kapitalimahutuste (parteide rahastamine võib sõltuda nt sõjatöösturitest) või televisiooni ja muu pressi kaudu (mis võib kujundada poliitikutele halva imago) ning seetõttu hoidutakse üles tõstmast sotsiaalseid probleeme, mis ärimaailma kahjustada võivad.

Kuna ühiskonna seisund on kokkuvõttes indiviididest inimolendite loomuse peegeldus, ei saa sotsiaalseid haigusi ravida seaduste, eeskirjade ja määrustega. Alustada tuleb inimolendist kui indiviidist – tema tegelikust loomusest ja sellele vastavast kasvatusesest. Ükski muu aeg inimese elus ei paku kasvatuses rohkem võimalusi kui lapsepõlv. Ent needsamad moodsa elu sotsiaalsed haigused on hiilinud sisse ka hariduselu korraldusse. Õpetajalt on hakatud nõudma ühelt poolt samasugust tegevust nagu tehasetöölisel, kes vormib tooteid (lapsi) vastavalt kehtestatud tõhususnormidele, ja teiselt poolt on õpetajast tehtud bürokraat, kelle elu mõtteks on vaid paberitöö ja formularide täitmine. Nõuded õpetajatele on sildistatud erilise terminiga – „hariduse kvaliteet”. Ent, pagana pihta, mida on edetabelitel, nn vanemate hartadel, riiklikel õppekavadel, kõigil mõeldavatel sertifikaatidel ja muul sellisel tegemist tõelise haridusega?

Muidugi on laste edusamme vaja kontrollida, nad tahavad ja vajavad seda, aga mitte sellisel keerulisel ja ühekülgisel viisil, mille on välja arendanud mõned meie haridusteoreetikud, kelle jaoks on hariduse eesmärk vaid muutumatul kujul paberile, heli- või videosalvestusele jäädvustatu. Tegelikult loeb ju üksnes see, mida laps õpib enese sees, enese jaoks ning enda ja ka kaasinimeste kõrgemast hüvangust lähtuvalt. Vaid väga väikest osa tõelisest haridusest saab määratleda intellektuaalsete testida abil. Intellektil lastakse võhada, samal ajal kui tema vanemat venda mõistust eiratakse. Just inimõistus hõlmab kunstiväärtuste ja religioossete kogemuste tundmist ning ka ehtsaid teaduslikke püüdlusi. Intellekt on küll oluline võime, kuid selle roll piirdub analüüsimisega, terviku lahu-

tamisega üha väiksemateks ja väiksemateks osadeks. Mõistus seevastu suudab võtta need osad ning neist midagi uut ehitada, luues neist sünteesimise teel suuremaid tervikuid – aga ainult tänu oma võimele kaasata protsessi sügavamaid inimlikkuse tasandeid koos südames peituvate tundmuste ja ka meie tegusid juhtivate kõlbeliste väärtushinnangutega.

Meie ühiskonna haigused ja üldharidusliku süsteemi hädad toetavad ja säilitavad üksteist sarnaselt majanduselus hästi tuntud palkade ja hindade pideva tõusu nõiaringi toimimisega. Hiljuti oli meil võimalik jälgida (Briti Meditsiiniliidu konverents juulis, 1994), kuidas Birminghami piiskop mõistis hukka riikliku terviseteenistuse ebakristlikud, patsiente tarbijateks muutvad reformid, mis sügavalt kurvastavad kõiki arste, kes oma ametis kutsumust näevad.

Ehkki ravimid ja haiglatehnika, õppematerjalid ja koolivara on kaubad, mida ostetakse ja müüakse, ei ole ei arstide ega ka õpetajate tööd võimalik rahaga mõõta. Nende palk on üks asi, inimeste tervise ja hariduse paranemine aga hoopis midagi muud. Viimast ei saa rahas hinnata. Patsientide või laste käsitlemine majandussfääri tarbijatena on vale.

Arvatavasti kõige suurem rünnak inimese põhiolemusele toimub tänapäeval meeleanorganite kaudu, millele toetume kogu oma maapealse elu jooksul. Just oma meelele oleme tänu võlgu oma inimliku omanäolisuse eest ning kui nemad meid petavad, kujuneb meil oma tõelisest minast keha vahendusel vildakas pilt. Meie ühiskonna nuhtlus on müra, mistõttu peame tegema pidevalt pingutusi, et seda müra *mitte* kuulda. Keemilised ained rikuvad meie maitsemeelt. Rahustid muudavad tõntsimaks meie puute-tundlikkuse ja tervisetaju. Virvendavad pildid kinolinal ja teleekraanil kahjustavad silma võrkkesta ja silmalihaseid. Selle asemel et rännata ise üle päikseliste aasade, vaiksetel metsaradadel või karge õhuga mägitel tähistäeva all, oleme hakanud elamuste saamiseks eelistama vahendatud loodusekujutusi.

Seepärast peaks meie aja tõeline kasvataja pöörama suurt tähelepanu ka tervendusele. Parim ravi on aga kasvatus, kus inimese olemuse iga aspekti eest, olgu see siis kehaline, bioloogiline, psühholoogiline või vaimne, hoolitsetakse selle erivajadusi silmas

pidades, mitte vaid intellektuaalset arengut arvestavate kitsendavate teooriate järgi. Kõigi inimlike vajaduste taga on püüdlus terviklikkuse poole. Just see arusaam innustas Rudolf Steinerit välja töötama neid mõttesuundi, mida me praegu tema nimega seostame. Sellest, kuidas tema innustav seeme on idanenud ühes neist paljudest valdkondadest, mida Steineri töö hõlmab, võite lugeda selle raamatu järgnevatelt lehekülgedelt. Lugeja avastab, et kõik peatükid täiendavad üksteist. Ja kui teil õnnestub hoomata autori esituse kõikehaaravat ja terviklikku ideed, mis võib aidata elustada meie haridust ja seista vastu tänapäeva sotsiaalsetele pahedele, on autor oma eesmärgi saavutanud.

R. A. Jarman

Steinerkoolide Ühenduse endine esimees Suurbritannias ja Iirimaal ning Rahvusvahelise Waldorfkoolide Nõukogu liige. Emersoni kolledži ja Plymouthi ülikooli (Inglismaa) ning Sunbridge'i kolledži (USA) lektor ja õpetajate koolitaja.

1. Vaimuteadus ehk antroposoofia

Waldorfkoolide külastajatele, enamasti siis tulevastele lapsevanematele, avaldavad tavaliselt sügavat muljet kooli meeldiv õhkkond ning valdavalt sõbralikud suhted õpetajate ja õpilaste vahel. Külalistele meeldib ka lasteaed, kui nad näevad, millise hoolega on valitud mänguasjad ja kujundatud ruumid. Kindlasti märkavad nad nukuteatrit ja mängumaja ning kunstipärast mööblit (kus rahalised võimalused on seda lubanud). Neid võib üllatada, et 6-aastased lapsed on ikka veel lasteaias¹, ning hämmastada, et enne seda vanust mingit formaalset haridust ei antagi.

Klassiruumides näevad nad, et seinu kaunistavad õpilaste maalid ja joonistused, mis viib nad avastuseni, et paljusid õppeaineid õpetatakse kunsti kaudu.

Edasisel ringkäigul üllatab neid ainete rohkus õppekavas, see, et kaheksa aastat tegeleb klassiga peamiselt üksainus õpetaja, iga päev korduvad teatud tegevused ning et puudub koolidirektori ametikoht.

Selline koolikorraldus on hästi põhjendatud ning loodetavasti aitavad järgnevad peatükid teil waldorfkoolides nähtut paremini mõista. Siiski peaksime enne üksikasjade juurde asumist veidi selgitama selle koolitüübi üldisi aluseid.

Sõna „vaimne“ antud raamatu pealkirjas viitab sellele, et kõne all on sügavam filosoofiline taust – antud juhul vaimuteadus.

Paljud inimesed on sõna „vaimne“ ja veel enam „vaimuteadus“ mõistmisel kimbutuses, sest vaim ja teadus tunduvad neile vastandlikud. Kuna aga steinerpedagoogika toetub just sellisele teadusele, on katse asjasse selgust tuua omal kohal.

Loodusteadused, mis on jõudnud suurte saavutusteni looduse saladuste avastamisel ja neile rakenduse leidmisel, näevad

¹ Inglismaal lähevad lapsed kooli juba 5-aastaselt. (Toim.)

maailma vaid materiaalsest vaatenurgast. Selleks et loodusteadusi täiendada ning avastada kogu eksistentsi saladus, on vajalik veel üks teadmiste vorm, mis on otseselt saavutatav vaid sellistele inimestele, kes on endas arendanud võimet oma teadvust avardada. Teadvuse avardamine aitab neil ammutada teadmisi kõrgematest maailmadest ning neil teadmistel põhinevat õpetust tähistataksegi terminiga vaimuteadus. Vaimuteadusel on nii sotsiaalne, eetiline kui religioosne tähendus.

Kui kaugele me ajaloos ka tagasi ei rändaks – hindude, zoroastriidide, egiptlaste, kaldealaste, kreeklaste, roomlaste või ürginimesteni –, alati on inimene vaadanud üles oma jumalate poole. Vana testament algab tähtsate sõnadega: „Alguses lõi Jumal taeva ja maa.” Katoliiklased, protestandid, evangeelse kiriku liikmed, moslemid – kõik tunnustavad Jumala olemasolu. Vaimuteadus ehk teadmine vaimumaailmast pole midagi uut.

Ometi on arusaamad jumalikust või vaimsest maailmast aegade jooksul palju muutunud. Tänapäeval usust enam ei piisa. Otsiv meel tahab teada, mõista. Maailmas on palju misjonäre, kes pakuvad teavet ja juhatusi vaimuasjades. Autori hinnangul on nende seas üks väljapaistvamaid Rudolf Steiner, kes lõi vaimuteaduse, sest see vastab praeguse ajastu vajadustele ning sobib hästi tänapäeva inimese teadvusega. Dr Steineri nägemisvõime, tarkus ja kõikehaarav maailmakäsitlus on kirjeldamatud. (Sellegipoolest püütakse raamatu lõpus tema saavutusi lühidalt hinnata.) Oma erilise käsitluse maailmast on Rudolf Steiner nimetanud antroposoofiaks. Ta iseloomustab seda nii:

„Antroposoofia ülesanne on näidata tõde, uut teadmist, mitte siduda end mingite konkreetsete uskumustega. Küsimus „millesse antroposoofid usuvad?” on mõttetu. Siin ei ole ühtki üldkehtivat dogmat. See muudaks antroposoofia sektiks. Antroposoofe ühendab soov kuulda vaimsete asjade kohta tõde.“ [Loeng 5, *Reinkarnatsioon ja karma*, 5. märts 1912, Berliin.]

Peale Maa on olemas Päike, Kuu, planeedid, tähed. Selgel ööl võime vaadata üles hunnitu taevavõlvi poole, ja kui me pole just erakordselt piiratud, valdab meid imetlustunne – aukartus, hardus ja arusaam meie endi silmnähtavast tähtsusetusest. Koolis on meile räägitud, et need helendavad kehad kihutavad läbi taevaruumi ning püsivad oma trajektoiril tänu külgetõmbe- ja tõukejõule, aga kas keegi on meile öelnud, kes on vallandanud algse liikumapaneva jõu? Ja mis seda igavest liikumist alal hoiab?

Me peame väärtuslikuks kindlat maapinda, millel seisame, vett, mis eraldab maamassiive ja läbib võrgustikuna kontinente, tuult ja vihma – aga kas me tõesti eeldame, et see kõik on vaid füüsiliste jõudude toimimise tulemus?

Me vaatleme imekaunist maastikku lillede, taimede ja puudega. Isegi see, kelle hinge ei mahu kuigi palju luulelisust, hingab veidi sügavamalt ja võib-olla ohkabki, sest tema pilgu ees avaneb midagi haaramatut. Arvatavasti on ta õppinud, kuidas taimed mullast toitaineid saavad ja kuidas lehtedes toimub fotosüntees, ning ta oskab taime kasvuprotsessi teaduslikult seletada – aga kas on siin peale selle veel midagi? Elu? Kust see alguse saab?

Me näeme loomi, aistimisvõimelisi olendeid, kellest osa on meiega väliselt üsna sarnased. Mõned omadused on neil väga hästi arenenud, teised aga piiratud. Milline on nende koht maailma ülesehituses ja missugused on nende suhted inimesega?

Ja meie ise? Niipea kui inimene endast teadlikuks saab, hakkab ta esitama teda ennast puudutavaid küsimusi – need on eelkõige küsimused saatusest, elu mõttest ja surmast.

Sageli tundub, et meie elu kõige enam mõjutav tegur on raha. Kas religioon ja kõlblus on siis pelgalt meie ettekujutuse vili?

Igapäevase elu pinged võivad need küsimused varju jätta. Me võime neid eemale tõrjuda. Võime summutada neid alkoholi või uimastitega, aga nad ei kao kusagile ning tõusevad varem või hiljem, vähemasti mõne isikliku kriisi ajal jälle pinnale.

Moodne maailm kubiseb poliitilistest, majanduslikest ja isiklikest probleemidest. Kuhu pöörduda, et lahendust leida?

Vaimuteadus pole imerohi. See ei suuda maailma probleeme üleöö lahendada, ent võib aidata teil neid mõista, pakkudes

lahenduseks teadmisi ja meetodeid. Abraham Lincoln on öelnud: „Kui oleksime teadlikud, kust me tuleme ja kuhu läheme, mõistaksime paremini, mida ja kuidas teha.”

Selles mõttes aitab vaimuteadus ehk antroposoofia meil vastata paljudele küsimustele ja lahendada paljusid probleeme. Näiteks pakub ta meile teadmisi universumi tekke ja arengu kohta, ning rahuldumata suure paugu teooriaga, seletab Maa evolutsiooni ja inimese loomust, annab teadmisi inimvaimu igikestvuse ja jumaliku päritolu kohta, kirjeldab ülemeelelisi maailmu ja inimese sidemeid nendega ning juhatab teed tulevikku.

Antroposoofia näitab sedagi, kuidas vaimsed maailmad võivad avaneda igale inimesele, kes on selleks vajalikke pingutusi teinud.

On tõsi, et mõned antroposoofide poolt esitatud väited võivad esmapilgul tunduda veidi kummalised, ent samamoodi oleks see ju ka Pythagorase teoreemi puhul, kui meil puuduksid algteadmised geomeetria kohta, või mida ütleb meile see, et teatud reaktsiooni käigus tekib kahest gaasist vesi, kui oleme võhikud keemias? Vaimuteaduses pole midagi sellist, mida poleks võimalik mõista nende mõistete ja ideede abil, mille oleme omandanud füüsilises maailmas elatud elu jooksul. Vaatamata sõnale „vaim“, pole vaimuteaduses ehk antroposoofias ka midagi tontlikku.

Kui see kiidulaul tundub teile liialdusena, siis lubage märkida, et antroposoofia on tuntud mitte ainult sõnade, vaid ka tegude poolest. Tal on rakendusi tegelikus elus, mis on tunnustust leidnud kogu maailmas ning mis puudutavad nii meditsiini, põllumajandust, kunsti kui ka kasvatust – mis meid siinkohal kõige enam huvitab.

Kui nüüd teha väike kõrvalepõige, siis tuleks selgitada, et osa vanemaid saadab oma lapsed waldorfkooli seepärast, et nad on kas antroposoofid või antroposoofia huvilised. Mõnede jaoks nende seast on see lausa lojaalsuse küsimus. Teised valivad waldorfkoolid seepärast, et peavad neid heaks ja arvavad, et lapsed on neis õnnelikud, aga nimetatud koolisüsteemi vaimne taust neid ei huvita. Mõned vanemad hindavad seda haridusvormi või konkreetset kooli, aga kahtlevad selle aluspõhjas – antroposoofilistes

põhitõdedes! Nad ütlevad, et neile meeldib küll kool, aga nad sooviksid, et see lahutataks teatud „hulludest” mõtetest, mis on neile kõrvu jäänud või millest õpetaja on rääkinud.

Ometi on waldorfkool neist „hulludest” mõtetest lahutamatu. Ilma nende ideedeta poleks waldorfkooles olemas. See, et need ebatavalised vaated pole kõigile vastuvõetavad, on muidugi mõistetav. Ent asjaolu, et waldorfkoolid on edukad haridusasutused, võiks siiski viia mõttele, et võib-olla peaksime usaldama ka nende ideoloogilist tausta.

Loodetavasti toob see raamat neisse küsimustesse veidi selgust.

Järgmises kahes peatükis tutvustatakse waldorfkoolide ajalugu ja korraldust. Seejärel võite lugeda antroposofia põhimõtetest ja nende seostest kasvatuses. Järgnevad peatükid on pühendatud üldise info jagamisele. Vaimuteadus on õpetaja jaoks oluline baas õpetusele, mida ta edastab. Vastavad teadmised ja neile oma töös tuginev õpetaja ongi steinerpedagoogika tõeline vaimne aluspõhi.

Mees või naine, keda innustab mõte jumalikult loodud ja jumalike jõudude abil koospüsivast maailmast, õpetab lapsi teisiti kui see, kes on omaks võtnud mõtte, et maailm on tekkinud mingist ebamäärasest kosmilisest plahvatusest. Meie jumaliku päritolu idee omaks võtmine loob hoopis teistsuguse hoiaku kui arusaam, et inimolend on tekkinud mingite elementide juhuslikust kombinatsioonist.

Õpetaja, kes pole vaimuteadust mitte ainult õppinud, vaid seda ka praktikas rakendanud, on omandanud erilise hingejõu, mis tema õpilastele automaatselt edasi kandub. Praktikas rakendamine tähendab mediteerimist, mille käigus õpetajad avastavad jumalike abiliste olemasolu ning võimaluse neilt nõu küsida. Mediteerides püüavad nad mõista ka oma õpilaste põhiolemust.